

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

***Партнерство у Новій українській
школі:
взаємодія, розвиток, діагностика***

**Черкаси
2020**

УДК 373.5.091

П 18

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Протокол №2 від 02.06.2020 р.

Автори

творча група у складі:

Гарячої С.А., кандидата педагогічних наук, завідувачки кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Черкашиної Т.В., доктора педагогічних наук, професора кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Лісової Н.І., кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Педько О.В., кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Крутенко О.В., кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Загальна редакція Гарячої С.А.

Рецензенти:

Назаренко Г.А., проректор з науково-методичної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор;

Андрющенко Т.К., завідувачки кафедри професійного розвитку педагогів комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук, доцент.

П 18 Партнерство у Новій українській школі: взаємодія, розвиток, діагностика [За заг. ред. Гарячої С.А.]. Черкаси: КНЗ «ЧОШОПП ЧОР», 2020. 52 с.

У посібнику представлено основні положення нормативної бази з питань педагогіки партнерства, розкрито сутність самого поняття «педагогіка партнерства», окреслено аксіологічні орієнтири педагогіки партнерства як найбільш адекватної до викликів сучасності форми педагогічної взаємодії, ґрунтованої на взаєморозумінні, взаємодовірі, взаємоповазі та взаємозбагаченні її учасників, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення.

Значимими є визначена довірчо-партнерська взаємодія учасників освітнього процесу та представлена діагностика партнерської взаємодії у внутрішній системі забезпечення якості освітнього процесу у Новій українській школі. Прикладом для сучасних освітніх практик у посібнику викладені ідеї О.Захаренка щодо партнерства в системі «учень-школа-громада».

Подані матеріали спрямовані на модернізацію загальної середньої освіти щодо довірчо-партнерської взаємодії як її основи. Адресовано широкому колу освітян й громадськості.

ЗМІСТ

Основні положення нормативної бази з питань педагогіки партнерства.	4
<i>Педько О. В.</i> Педагогіка партнерства у Новій українській школі: зміст і особливості впровадження.	10
<i>Черкашина Т. В.</i> Комунікативна культура суб'єктів освітньої діяльності у вимірі партнерства у період соціокультурних змін.	14
<i>Лісова Н. І.</i> Довірчо-партнерська взаємодія як джерело розвитку суб'єктів Нової української школи в об'єднаних територіальних громадах.	19
<i>Гаряча С. А.</i> Діагностика партнерства як складова внутрішньої системи забезпечення якості освіти.	24
<i>Крутенко О. В.</i> Ідеї О. Захаренка щодо партнерства в системі «учень-школа-громада» як приклад для сучасних освітніх практик.	31

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Концепція Нової української школи (14 грудня 2016 року №988-р)

Один з ключових моментів моделі української школи - педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Запорукою успіху Нової української школи є тісна співпраця з батьками, громадами і підтримка з їхнього боку.

В основі педагогіки партнерства спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учитель має бути другом, а родина залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський.

Нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства». Основні принципи цього підходу:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей.

Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень».

Цінності та принципи педагогіки партнерства буде покладено в основу стандарту освіти, оновленої системи професійного розвитку вчителя, сучасної державної освітньої та кадрової політики (відбір та оцінювання педагогів).

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про повну загальну середню освіту»

18 березня 2020 року

Розділ III

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Стаття 14. Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня

2. Індивідуальна освітня траєкторія учня реалізується з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних у закладу (закладів) освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, зокрема тих, що забезпечують здобуття освіти за мережевою формою здобуття освіти. Індивідуальна освітня траєкторія учня реалізується на підставі індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану, що розробляється педагогічними працівниками у взаємодії з учнем та/або його батьками, схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується батьками.

Розділ IV

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 19. Учасники освітнього процесу

1. Учасниками освітнього процесу в закладах освіти є:

- учні;
- педагогічні працівники;
- інші працівники закладу освіти;
- батьки учнів;
- асистенти дітей (у разі їх допуску відповідно до вимог частини сьомої статті 26 цього Закону).

Стаття 22. Педагогічні працівники

3. Педагогічні працівники зобов'язані:

дотримуватися принципів дитиноцентризму та педагогіки партнерства у відносинах з учнями та їхніми батьками;

Стаття 25. Права, обов'язки та відповідальність батьків учнів

1. Батьки учнів мають права та обов'язки у сфері загальної середньої освіти, передбачені цим Законом, Законом України «Про освіту» та іншими законами України.

Батьки учнів мають право бути присутніми на навчальних заняттях своїх дітей за попереднім погодженням з керівником закладу освіти.

2. На батьків учнів, а також керівників закладів освіти, які виконують обов'язки опікунів дитини у випадках, визначених законом, покладається відповідальність за здобуття ними повної загальної середньої освіти.

Стаття 27. Громадське самоврядування в закладі освіти

1. Громадське самоврядування в закладі освіти - це право учасників освітнього процесу безпосередньо та/або через органи громадського самоврядування брати участь у вирішенні питань організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту своїх прав та інтересів, організації

дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та установчими документами закладу освіти.

2. Громадське самоврядування в закладі освіти здійснюється на принципах, визначених частиною восьмою статті 70 Закону України "Про освіту".

3. У закладі освіти можуть діяти:

- органи самоврядування працівників закладу освіти;
- органи учнівського самоврядування;
- органи батьківського самоврядування.

Інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу можуть утворюватися і діяти відповідно до установчих документів закладу освіти.

4. Повноваження, відповідальність, засади формування та діяльності органів громадського самоврядування визначаються цим Законом та установчими документами закладу освіти.

У діяльність будь-якого органу громадського самоврядування закладу освіти не мають права втручатися представники іншого органу громадського самоврядування цього закладу освіти.

5. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти, які скликаються не менше одного разу на рік та формуються з уповноважених представників усіх учасників освітнього процесу (їх органів самоврядування - за наявності).

Інформація про час і місце проведення загальних зборів (конференції) колективу закладу освіти розміщується в закладі освіти та оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу освіти не пізніше ніж за один місяць до дня їх проведення.

Загальні збори (конференція) колективу закладу освіти щороку заслуховують звіт керівника закладу освіти, оцінюють його діяльність і за результатами оцінки можуть ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу освіти.

Стаття 28. Учніське самоврядування

1. У закладах освіти та їхніх структурних підрозділах може діяти учнівське самоврядування з метою формування та розвитку громадянських, управлінських і соціальних компетентностей учнів, пов'язаних з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту, здорового способу життя тощо.

Учніське самоврядування здійснюється учнями безпосередньо і через органи учнівського самоврядування.

Учні мають рівні права на участь в учнівському самоврядуванні, зокрема на участь у роботі дорадчих (консультативних із певних питань), робочих (робочих групах тощо) та інших органів учнівського самоврядування, а також

вільно обирати та бути обраними до виборних органів учнівського самоврядування.

2. Учнівське самоврядування може діяти на рівні класу, пансіону (за наявності) та іншого структурного підрозділу закладу освіти.

Органи учнівського самоврядування утворюються за ініціативою учнів та можуть бути одноособовими, колегіальними, а також можуть мати різноманітні форми і назви.

3. Керівник закладу освіти сприяє та створює умови для діяльності органів учнівського самоврядування.

4. Інші учасники освітнього процесу не повинні перешкоджати і втручатися в діяльність органів учнівського самоврядування.

5. З питань захисту честі, гідності та/або прав учнів закладу освіти керівник учнівського самоврядування має право на невідкладний прийом керівником закладу освіти. Керівник закладу освіти зобов'язаний розглянути усну чи письмову вимогу керівника учнівського самоврядування про усунення порушень щодо честі, гідності чи прав учня закладу освіти та вжити заходів відповідно до правил внутрішнього розпорядку та/або законодавства.

Органи учнівського самоврядування мають право, але не зобов'язані вести протоколи чи будь-які інші документи щодо своєї діяльності.

6. Органи учнівського самоврядування мають право:

- брати участь в обговоренні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;

- проводити за погодженням з керівником закладу освіти організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи та/або ініціювати їх проведення перед керівництвом закладу освіти;

- брати участь у заходах (процесах) із забезпечення якості освіти відповідно до процедур внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

- захищати права та інтереси учнів, які здобувають освіту у цьому закладі освіти;

- вносити пропозиції та/або брати участь у розробленні та/або обговоренні плану роботи закладу освіти, змісту освітніх і навчальних програм;

- через своїх представників брати участь у засіданнях педагогічної ради з усіх питань, що стосуються організації та реалізації освітнього процесу.

7. Діяльність органів учнівського самоврядування не повинна призводити до порушення законодавства, установчих документів закладу освіти, правил внутрішнього розпорядку, прав та законних інтересів інших учасників освітнього процесу.

8. Засади учнівського самоврядування визначаються цим Законом та положенням про учнівське самоврядування закладу освіти (за наявності), що затверджується загальними зборами уповноважених представників класів закладу освіти.

У своїй діяльності органи учнівського самоврядування керуються законодавством, правилами внутрішнього розпорядку та положенням про учнівське самоврядування закладу освіти (за наявності).

9. Рішення органу учнівського самоврядування виконується учнями на добровільних засадах.

Стаття 29. Самоврядування працівників закладу освіти

1. Вищим органом громадського самоврядування працівників закладу освіти є загальні збори трудового колективу закладу освіти.

Порядок та періодичність скликання (не менш як один раз на рік), порядок прийняття рішень, чисельність, склад загальних зборів трудового колективу, інші питання діяльності, що не врегульовані законодавством, визначаються статутом і колективним договором (за наявності) закладу освіти.

2. Загальні збори трудового колективу:

- розглядають та схвалюють проект колективного договору;
- затверджують правила внутрішнього трудового розпорядку;
- визначають порядок обрання, чисельність, склад і строк повноважень комісії з трудових спорів;
- обирають комісію з трудових спорів.

Загальні збори трудового колективу можуть утворювати комісію з питань охорони праці та здійснювати інші повноваження, визначені законодавством.

3. Рішення загальних зборів трудового колективу підписуються головуючим на засіданні та секретарем.

Рішення загальних зборів трудового колективу, прийняті у межах їх повноважень, є обов'язковими до виконання всіма працівниками закладу освіти.

Стаття 30. Батьківське самоврядування закладу освіти

1. У закладах освіти та їх структурних підрозділах може діяти батьківське самоврядування. Батьківське самоврядування здійснюється батьками учнів як безпосередньо, так і через органи батьківського самоврядування, з метою захисту прав та інтересів учнів, організації їх дозвілля та оздоровлення, громадського нагляду (контролю) в межах повноважень, визначених цим Законом та статутом закладу освіти.

2. Батьки мають право утворювати різні органи батьківського самоврядування (в межах класу, закладу освіти, за інтересами тощо).

3. Батьки можуть розглядати будь-які питання і приймати рішення, крім тих, що належать до компетенції інших органів управління чи органів громадського самоврядування закладу освіти.

4. Рішення органу батьківського самоврядування виконується батьками виключно на добровільних засадах.

Рішення органу батьківського самоврядування з питань організації освітнього процесу та/або діяльності закладу освіти можуть бути реалізовані виключно за рішенням керівника закладу освіти, якщо таке рішення не суперечить законодавству.

Рішення, заходи та форми батьківського самоврядування не повинні призводити до надання іншим учасникам освітнього процесу привілеїв чи обмежень за будь-якою ознакою, порушувати їхні права та/або законні інтереси, а також не можуть бути підставою для прийняття управлінських рішень, що не відповідають законодавству.

5. Органи батьківського самоврядування мають право, але не зобов'язані оформляти свої рішення відповідними протоколами.

6. Працівники закладів освіти не мають права втручатися в діяльність батьківського самоврядування, а також збирати чи зберігати протоколи засідань органів батьківського самоврядування.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

*Педько Олена Валентинівна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту комунального навчального закладу
«Черкаський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*

Реформування системи освіти, розбудова системи якості освіти, запровадження інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти, перехід на вимушене дистанційне навчання в умовах карантину актуалізували потребу у практичному застосуванні основних положень педагогіки партнерства.

Аналіз Закону України «Про освіту» та Закону України «Про повну загальну середню освіту» дає підстави вважати, що партнерська взаємодія в закладах освіти є однією із ознак внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі освіти. Це зумовлено тим, що оцінювання якості загальної середньої освіти здійснюється за чотирма напрямками, кожен із яких прямо або опосередковано пов'язаний із співпрацею, умінням домовлятися й будувати партнерські взаємини.

Розглянемо детальніше ці взаємозв'язки. Відомо, що освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їх потреб і можливостей. Створення комфортних і безпечних умов навчання та праці; освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації; інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору є неможливим без орієнтації на партнерство учасників освітнього процесу.

Такий напрям оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі освіти як «система оцінювання учнів» передбачає наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їх навчальних досягнень; спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінки. Отже, в цьому випадку, необхідна партнерська взаємодія, щоб домовитись, узгодити і створити відкрити, прозору і зрозумілу для здобувачів освіти систему оцінювання їх навчальних досягнень й сформувати у них відповідальність за якість результатів своєї освіти та здатність до адекватного самооцінювання.

Вимогами до оцінювання якості педагогічної діяльності педагогічних працівників закладу освіти є налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їх батьками чи іншими законними представниками, працівниками закладу освіти. Налагодити співпрацю можливо лише за умови впровадження партнерської (діалогічної) стратегії взаємодії.

Вимоги, що характеризують якість управлінських процесів, також потребують від адміністрації закладу вміння співпрацювати і вибудовувати партнерську взаємодію. Оскільки саме вона є запорукою:

- успішної розробки і реалізації стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу освіти;

- формування відносин довіри, прозорості, формування, узгодження та дотримання етичних норм в освітньому просторі закладу;

- ефективності кадрової політики та забезпечення реальних можливостей для професійного розвитку педагогічних працівників;

- організації освітнього процесу на засадах людиноцентризму;

- прийняття управлінських рішень на основі конструктивної співпраці учасників освітнього процесу, взаємодії закладу освіти із засновником та місцевою громадою;

- формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності та організації педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на її засадах (самостійно виконувати навчальні завдання, робити посилання на джерела інформації, дотримуватися норм законодавства про авторське право і суміжні права, надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної діяльності).

Окрім того, педагоги мають не лише проявляти академічну доброчесність, а й забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності.

Отже, розглянемо детальніше педагогіку партнерства у Новій українській школі у контексті змісту та особливостей впровадження.

Відомо, що партнерство – це різновид взаємовідносин, що будуються завдяки активній участі кожного її учасника у процесі взаємодії. Партнер у перекладі із французької мови *partenaire* – учасник. У нашому розумінні активний і відповідальний учасник освітнього процесу.

Під педагогікою партнерства ми розуміємо досягнення цілей освіти, навчання і виховання у процесі добровільної й активної взаємодії учасників освітнього процесу. Таким чином ключовими ознаками змісту педагогіки партнерства є конкретизація і узгодження цілей освіти, адекватний розподіл відповідальності, об'єднання навколо ключових цінностей освітнього процесу, активність і добровільність участі кожного, хто взаємодіє в освітньому просторі.

Особливістю впровадження педагогіки партнерства є те, що переважна більшість освітян із радістю поділяє ідеї партнерства, але практика застосування філософії партнерства, дає підстави стверджувати що готовність втілювати педагогіку партнерства у значної частини педагогічних працівників поки що сформована не повною мірою.

Розглянемо детальніше те, що потребує усвідомлення й подальшого застосування. Основними компонентами партнерської взаємодії є:

- базове почуття поваги і самоповаги у її учасників. При цьому для всіх, хто долучається до взаємодії мають бути зрозумілі індикатори, за якими

визначаються прояви поваги і самоповаги. Наприклад, не залежно від того, хто говорить: дорослий чи дитина ми вміємо вислухати до кінця один одного;

-ресурсом для розвитку партнерства є відповідальність кожного. Така відповідальність, насамперед, передбачає дотримання домовленостей;

- основою концепції педагогіки партнерства є принципи «вмій дружити і домовлятися з кожним учасником освітнього процесу» та екологічності взаємин, коли базовою є теза «ми не шкодимо один одному!» Якщо ж хтось відчуває шкоду – береться тайм-аут у взаєминах, або учасники взаємодії домовляються про нові правила спілкування;

- демократичність, яка забезпечується створенням умов для вільного висловлювання, врахування різних поглядів, думок, позицій у процесі спільної взаємодії, життєдіяльності, прийняття управлінських рішень тощо; мирного врегулювання конфліктних ситуацій. Таким чином досягається порозуміння між учасниками освітнього процесу, які усвідомлюють відповідальність за власний внесок у спільне життя;

- екзистенційні позиції учасників освітнього простору є рівноцінними, відповідають стратегії «ми разом, ми поряд» й характеризуються «окейністю»: Я (+) – Ти (+). Базовою ознакою «окейності» є формула: «з усіма все гаразд!» Якщо щось не гаразд, то це зовнішні дії, вчинки, поведінка, прояви тощо. Оскільки тривалий час в освітньому просторі здійснювався пошук недоліків, усім його учасникам необхідно зосередити свою увагу на розвитку позитивного світосприйняття й позитивного мислення, що, звичайно, потребує часу і зусиль.

Ми маємо навчитись шукати ресурси, унікальність й сильні сторони кожного учасника освітнього процесу для того, щоб зміцнювати й підсилювати один одного. Філософія партнерства передбачає рівноцінність кожного учасника взаємодії. Проте ми всі різні, кожен має слабкі і сильні сторони. Отже, для ефективного руху до поставлених цілей ми маємо активно і добровільно вкладати свої ресурси, підсилюючи один одного за необхідності. Педагогіка партнерства передбачає моніторинг наявних ресурсів у учасників освітнього простору, домовленості щодо внесків кожного у спільну взаємодію щодо досягнення цілей освіти, взаємовигідний доступ до ресурсів закладу освіти, діалогічне спілкування, рефлексію й аналіз процесів, що відбуваються в освітньому середовищі.

Таким чином, партнерство стає каталізатором довіри в освітньому просторі, мотивує на досягнення (успіх) й утворює довгострокову платформу активної, добровільної взаємодії, яка ґрунтується на трикутнику: вибір – ініціатива – відповідальність.

Уміння вчитись партнерству і навчати партнерській взаємодії інших – важлива умова впровадження педагогіки партнерства. Значною мірою впровадженню педагогіки партнерства сприяють:

- знаходження спільного сенсу й об'єднання навколо ключових цінностей у процесі освіти, навчання, виховання тощо, що створює духовну згоду між його учасниками;

- позитивне світосприйняття та когнітивні установки основою яких є миролюбство, що сприяє порозумінню учасників педагогічної взаємодії;
- розуміння і врахування місії та траєкторії руху особистості, що забезпечує певну душевну близькість й довіру партнерів;
- взаємоповага й рівноцінність суб'єктів освітнього процесу;
- діалогічна взаємодія на основі активного слухання;
- ефективне досягнення цілей освітнього процесу;
- навички командної взаємодії.

Партнерська взаємодія є основою для узгодження пріоритетів розвитку закладу освіти, формування цілей освіти, стратегії і тактики їх досягнення шляхом з'ясування ключових цінностей учасників освітнього процесу. Саме тому, курс на педагогіку партнерства є базовим орієнтиром для організації життєдіяльності, ефективного реагування на сучасні виклики перед освітою та зміцнення командної взаємодії між учасниками освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення 14.05.2020).
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 14.05.2020).
3. НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 14.05.2020).
4. Бланшар К., Керью Д., Паризи-Керью Ю. Одноминутный менеджер строит высокоэффективную команду. Пер. с англ. П.А. Самсонов. Мінськ: ООО «Попурри», 2002. 160 с.
5. Волошенко О.В. Партнерство як засіб гармонізації взаємодії в освітньому просторі. Педагогічний вісник. 2015. №1. С. 12-13. URL: <http://oipopp.ed-sp.net/?q=node/12790> (дата звернення 14.05.2020).
6. Ковалев Г. А. Три парадигмы в психологи – три стратегии психологического воздействия. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1987/873/873041.htm> (дата звернення 14.05.2020).

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИМІРІ ПАРТНЕРСТВА В ПЕРІОД СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

*Черкашина Тетяна Вікторівна, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
комунального навчального закладу «Черкаський обласний
інститут післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»*

Однією із актуальних проблем у системі вітально-аксіологічних орієнтирів, зумовлених суспільним запитом у період соціокультурних змін є практика партнерства, зокрема суб'єктів освітньої діяльності.

Конкретизація наукових підходів з дослідження проблеми партнерства в частині комунікацій суб'єктів освітньої діяльності (міжособистісних, професійних, соціальних тощо) на загальнонауковому методологічному рівні, обумовлює наступні змістові концепти:

- усвідомлення партнерства як найбільш адекватної, до викликів сучасності, форми педагогічної взаємодії, ґрунтованої на взаєморозумінні, взаємодовірі, взаємоповазі та взаємозбагаченні її учасників, спрямованою на розвиток можливостей з самоствердження, самоактуалізації та самореалізації особистості, як динамічної системи, яка виводить її на новий якісний рівень світобачення, світосприйняття;

- трактування партнерства як свідомої, внутрішньої, неперервної роботи над собою кожного суб'єкта освітньої діяльності як відображення вищого рівня саморуху до самовдосконалення, як ціннісно-вмотивованого вміння самостійно визначати концепцію індивідуальної траєкторії саморозвитку, цілеспрямованого особистісно-професійного зростання на засадах акмеологічного, аксіологічного, компетентнісного, культурологічного, антропологічного, особистісно-орієнтованого, системного, цілісного, діяльнісного, синергетичного підходів;

- інтерпретацію партнерства як цілісної нелінійної системи з ціннісно-сисловою мотивацією суб'єктів освітньої діяльності до самопізнання та самовдосконалення, досягнення більш високого рівня комунікативної культури, вміння приймати самостійні рішення, базовані на взаєморозумінні та взаємодовірі, формування позитивного, логічного, конструктивного, проектного мисленням, підвищення якості ментальної працездатності, спрямування до позитивних самозмін, оволодіння технологіями ґрунтовного аналізу напружених педагогічних ситуацій та контактів повсякдення, об'єктивації самооцінки особистісно-професійних досягнень та поразок, оптимального індивідуального стилю та інтуїтивних осяянь.

У контексті розгляду, критеріальні показники партнерської взаємодії, типізуються за інтегративною характеристикою комунікативної культури розумно мислячого суб'єкта освітньої діяльності, здатного генерувати й

проваджувати в освітнє середовище духовно-моральні установки кращих здобутків людського розуму й волі.

Акцентуючи зміст партнерських взаємодій як інтеріоризацію, тобто якісний перехід від зовнішніх (реальних) до внутрішніх (ідеальних) дій [6], розглянемо технологічний аспект побудови індивідуальної траєкторії з вдосконалення комунікативної педагогічної культури за узагальненими показниками рівневих характеристик ментальної працездатності, вміння слухати співрозмовника, здатністю до трансформування думок, слів, дій у форматі культури незгоди [2].

Основні закономірності і правила комунікацій суб'єктів освітньої діяльності в форматі партнерства, відповідно до сучасних соціонормативних вимог освітнього середовища регламентуються відповідною законодавчою базою, зокрема духовно-моральними законами, такими як причинно-наслідкові зв'язки, свобода вибору, ієрархії, дзеркального відображення, магнітного тяжіння, аналогії, доцільності, співмірності, вибору головного [2; 3; 4].

У параметрах зазначених законів досліджується динаміка підвищення рівня комунікативної культури в функції партнерської діяльності і спілкування (види і засоби). Результатом системної діяльності, як правило, є створення якогось ідеального чи матеріального продукту (думок, ідей, висновків чи предметів, засобів праці тощо); наслідком спілкування стає або взаємне збагачення, або збіднення особистісних якостей партнерів-комунікаторів у силу системного впливу один на одного (позитивний особистісний приклад партнера-комунікатора або негативний). Якість діяльності та спілкування, як взаємозалежні компоненти комунікативної культури, обумовлюються рівнем ментальної працездатності: ментальною працьовитістю (низький рівень, формат мислення «я і вони»), ментальною самостійністю (середній рівень, формат мислення «вони і я»), ментальною самодостатністю (високий рівень, формат мислення «вони + я»).

Свідоме застосування комунікативних законів в педагогічній практиці створює синергетичний ефект у внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язках комунікаторів-партнерів в частині взаєморозуміння, взаємоповаги, взаємодовіри, сприяє зростанню ментальної активності, розвитку позитивного, логічного, конструктивного, проектного мислення в форматі «ми», цілеспрямованій інтеграції знань та умінь в ментально-чуттєвий досвід особистих подолань, перешкод та труднощів повсякдення з реалізації освітніх цілей та завдань.

Характерною ознакою комунікативної культури є вміння слухати і чути співрозмовника-партнера, розуміти зміст того, що відбувається, аналізувати причини і характер міжособистісних стосунків, усвідомлювати власні помилки, прорахунки, не засуджувати дії комунікатора, в разі виникнення непорозуміння чи будь-якого напруження у комунікативному контакті, вислухати факти і аргументи на користь тверджень опонента, проявити культуру незгоди і в тактовній формі завершити діалог, якщо в ньому відсутнє взаєморозуміння.

Нижче подана таблиця 1 дає змогу (за технологією самотестування) визначити своє вміння спілкуватися, слухати, чути, розуміти співрозмовника, з'ясувати рівень партнерських стосунків.

Таблиця 1

Вміння слухати співрозмовника [1]

<i>№ з/п</i>	<i>Характер спілкування</i>	<i>Емоційна реакція</i>
1.	Заперечую, і нічого не чую	Агресивність
2.	Перебиваю, відпускаю шпильки	Непримиренність
3.	Парирую, доводячи, в чому не правий співрозмовник	Нетерпимість
4.	Парирую, насолоджуючись своєю дотепністю	Самозакоханість
5.	Слухаю свої доводи, милуючись власною логікою	Поблажливість
6.	Слухаю доводи співрозмовника	Зацікавленість
7.	Слухаю, вчусь як треба вести бесіду	Шанобливість

Зрозуміло, що змістовно 6-7 варіант поданої таблиці, засвідчує вміння вдумливо слухати співрозмовника-партнера, володіти собою, своїми бажаннями, емоціями, думками, демонструє усталеність вольового, емоційного, ментального імунітету у надскладних комунікативних ситуаціях і контактах.

Такого роду вміння досягаються внаслідок універсального застосування знань про категорії «зла у добрі» і «добра у злі» в повсякденній педагогічній практиці і проявляються у вигляді культури незгоди. Акцентуємо на тому, що зміст культури незгоди полягає в адекватному ставленні до негативних проявів в характері або діях комунікатора-партнера за духовно-моральною настановою «на добро відповідай добром, а на зло – по справедливості», а от до особи, як такої за правилом «чини з іншим так, як ти хотів, щоб чинили з тобою». Отже, негативне ставлення до певних проявів комунікатора-партнера, носієм яких він виступає, не поширюється на ставлення до нього в цілому як до людини.

Ефективне трансформування думок, слів та дій досягається, зокрема за технологією ступенево-поступового руху у відповідності до показників низького, середнього, високого рівнів формування культури незгоди (таблиця 2).

Таблиця 2

Трансформування думок, слів, дій у форматі культури незгоди [4]

<i>Прояви</i>	<i>Рівневі показники</i>					
	<i>Відсутність культури незгоди</i>			<i>Культура незгоди</i>		
	<i>Низький рівень</i>	<i>Середній рівень</i>	<i>Високий рівень</i>	<i>Низький рівень</i>	<i>Середній рівень</i>	<i>Високий рівень</i>
<i>Як ти думаєш</i>	Ворог	Супротивник	Суперник	Критик	Опонент	Рецензент
<i>Як</i>	Образливо	Принизливо	Саркастично	Іронічно	Жартівливо	Шанобливо

<i>говориш</i>						
<i>Як чиниш</i>	Мстиш (війна)	Шкодиш (конфлікт)	Судишся (сварка)	Бойкот (образа)	Переконуєш (змагання)	Дякуєш (узгодження)

Дотримуючись закону аналогії, за результатами порівняльного аналізу повторюваних комунікативних педагогічних ситуацій, особливо конфліктних, напружених, нестандартних, набувається та усвідомлюється індивідуальний досвід поразок та перемог, що забезпечує підвищення рівня культури незгоди в умінні поступатися в суперечці, проявляти терпіння, розуміння, дружелюбність, відповідальність, скромність в партнерських взаємодіях, рішучість у прийнятті ефективних педагогічних рішень, адекватних ситуації.

Слід підкреслити, що володіння комунікативною культурою, зокрема культурою незгоди, дозволяє педагогу психологізувати методи навчання, налагодити з учасниками педагогічного партнерства більш проникливий душевно-духовний контакт на рівні взаємодовіри, взаєморозуміння, взаємоповаги.

Отже, культура незгоди як інтегративний продукт позитивних самозмін засвідчує рівень сформованості ментальної культури, її структурно-змістових складників: культури пам'яті, бажань, емоцій, почуттів, спонук, думок, виражається культурою прийняття доцільних, педагогічно значущих рішень та сумірних за силами педагогічних дій учасників партнерської співпраці.

Узагальнені характеристики (таблиця 3) за технологією порівняльного самоаналізу дозволяють виявити особистий рівень ментальної працездатності суб'єкта освітньої діяльності за показниками низького, середнього, високого рівнів.

Таблиця 3

Характеристика рівнів ментальної працездатності [5]

<i>Рівневі показники</i>	<i>Рівневі характеристики</i>		
	<i>Низький рівень</i>	<i>Середній рівень</i>	<i>Високий рівень</i>
<i>Ментальна працездатність</i>	Ментальна працьовитість	Ментальна самостійність	Ментальна самодостатність
<i>Ментально-часові характеристики</i>	Самоаналіз «після» комунікативної події	Самоаналіз «під час» комунікативної події	Самоаналіз «до» можливої комунікативної події
<i>Формат мислення</i>	Уміння упорядковано думати у форматі «я + вони»	Уміння роздумувати системно у форматі «вони і я»	Уміння уніфіковано усвідомлювати у форматі «вони + я»
<i>Якість дій</i>	Стан бадьорості (уміння програвати в нештатній ситуації)	Стан активності (готовність розпочати спочатку вирішення нештатної ситуації)	Стан радості (здатність йти вперед, усвідомлюючи зміст нештатної ситуації)

Акцентуємо на тому, що системний самоаналіз ментальної працездатності за ментально-часовими характеристиками сприяє подальшому розвитку вміння бачити власні помилки в минулому, сформовані добродійності та недоліки в сучасному, перспективу набуття чеснот в майбутньому у педагогічній практиці партнерства.

Об'єктивація самооцінки думок, слів, дій у форматі культури незгоди, як похідної системного самоаналізу, сприяє формуванню характеру стійкого до беззаконних дій, аморальних вчинків, безглузвих слів, спрямовує суб'єкта освітньої діяльності до подальшого підвищення рівня комунікативної культури у партнерських взаємодіях.

Отже, зміст формули партнерської співдружності з вирішення освітніх цілей і завдань може мати вигляд:

Позитивне осмислення + Стримані емоції = Дружні почуття

Дружні почуття + Помірні бажання = Благородний вчинок

Благородний вчинок + Добра пам'ять = Доброзичливий характер

Дружні почуття + Благородний вчинок + Доброзичливий характер = щаслива доля [4].

Опанування якісно новим рівнем ментального розвитку дає змогу педагогу як суб'єкту взаємодії партнерської співдружності неупереджено та цілеспрямовано судити, зціляти, навчати себе сам, удосконалювати свій розум і душу, збагачувати свій внутрішній світ духовними надбаннями милосердя, співстражданням, любов'ю, сприймати зміст поняття «культура» в первісному його розумінні: в триєдності природи, розуму, краси.

Систематизований ресурс знань про себе як передумови подальшого особистісно-професійного самовдосконалення, підвищення рівня комунікативної культури, продуктивного вирішення перспективних педагогічних завдань в форматі позитивного, логічного конструктивного мислення «вони + я», засвідчує спільність і неподільність поглядів, інтересів, спрямувань учасників педагогічного партнерства, об'єднаних ідеєю гуманізму.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євтух М. Б., Пінковська Е. А., Черкашина Т. В. Методики особистісно-професійного самовдосконалення суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання : навчально-методичний посібник : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 400 с.
2. Євтух М. Б., Черкашина Т. В. Педагогічна система самопізнання та особистісно-професійного самовдосконалення : підручник : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2017. 348 с.
3. Пиньковская Э. А. Серия книг «Спаси и сохрани». Том 1. «Кто ты?». Черкасы : Издатель Чабаненко Ю. А., 2011. 814 с.
4. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. / Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
5. Черкашина Т. В. Сучасні педагогічні практики: педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення: навчально-методичний посібник : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 162 с.

6. Філософський словник соціальних термінів: Вид. 3-є, доп. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.
7. Шевченко Г. П., Євтух М. Б. та ін. Словник-хрестоматія педагогічних понять : Навч. посіб. Луганськ, 2004. 271 с.

ДОВІРЧО-ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Лісова Наталія Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

За Концепцією «Нова українська школа» (2017 р.) сучасна школа має формувати нову людину – громадянина, патріота, інноватора. Вважаємо за доцільне додати: *Людину, гідну довіри*. На наш погляд, це Людина, яка вмє почесному робити вибір, знаходити резерви професійної діяльності, прогнозувати, застосовуючи власну фантазію, інколи ризикувати, але при цьому на перше місце ставити чесність, відповідальність, довіру до себе й інших, власного розуму й почуттів. Іншими словами, це має бути вольова, чесна особистість, людина слова і діла, бо розглядаємо її як найвищу цінність суспільства, громади (треба захищати інтереси кожної людини, але й вона має захищати інтереси громади, суспільства, держави). Саме Людини, гідної довіри, потребує сучасне українське суспільство, кожна новостворена громада. Ці позиції потрібно врахувати і під час розроблення змісту місцевої освітньої політики, освітнього процесу закладу ЗСО та формування об'єднаної територіальної громади (ОТГ). Така освітня політика на демократичних і довірчо-партнерських засадах вплине на стратегічні й тактичні основи освітньої політики школи, яка має стати новою. При компетентнісному підході до її реалізації відбудеться трансформація загальноосвітньої школи у Школу громадської довіри, яка згодом трансформується у Школу культури довіри, а моральне і професійне зростання суб'єктів освітнього процесу вплине і на розвиток культури сім'ї, міської чи сільської громади, суспільства в цілому.

У зв'язку з цим має змінитися філософія школи, зберігши досягнення, кращі традиції, створивши гнучку і продуктивну освітню систему, здатну інтегруватися в Європейський культурно-освітній простір. Школа, подолавши одноманітність і стереотипи в навчанні, вихованні й розвитку дітей, сповідуватиме ідеї дитино(людино)центризму, у ній пануватиме гуманне ставлення до кожної дитини, враховуватиметься відповідний рівень її розвитку і здібності в нових умовах життєдіяльності, формуватиметься довірча взаємодія

між учасниками освітнього процесу, до якого залучатимуться представники органів шкільного і місцевого самоврядування, і на основі цієї взаємодії впроваджуватиметься нова освітня політика взаємовідносин. Саме вона сприятиме впровадженню механізмів формування творчої атмосфери і впровадження інновацій, механізмів саморозвитку як педагогічного, так і учнівського, батьківського колективів, а отже, й громади.

Заслуговують на увагу відомі приклади зі світової та вітчизняної практики громадсько-активних шкіл (ГАШ), у яких вироблені відповідні стандарти розвитку. На початку 90-х років ХХ ст. із здобуттям Україною незалежності виникли різні фонди, зокрема з питань освітньої політики щодо розвитку української школи. Одним із них був Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», який підтримали Інститут відкритого суспільства (м. Нью-Йорк), Міжнародний центр розвитку дитини (м. Вашингтон). Метою програм Фонду було впровадження демократичних практик у систему української освіти. Із середини 90-х років створюється модель управління школою, яка стала основою руху громадсько-активних шкіл в Україні, а сутність її діяльності зводиться до співпраці з місцевою громадою. Працює за такими основними напрямками: демократизація школи, волонтерство й партнерство школи та місцевої громади.

Цей рух громадсько-активних шкіл зародився в першій половині ХХ ст. у США, а нині ним охоплено близько ста країн світу (з різними державними устроями), зокрема Казахстан, Угорщина, Чехія, Азербайджан, Великобританія, Боснія та Герцеговина, Сербія, Молдова, Білорусь, Вірменія та інші; створена Міжнародна асоціація громадсько-активних шкіл, членом якої є Україна. Активними учасниками руху ГАШ є заклади освіти м. Києва, Полтавської, Луганської, Донецької областей та ін., підтримують цей рух і заклади ЗСО Черкащини. Звернемо увагу на те, що важливою є філософія громадсько-активної школи, яка ґрунтується на демократичному ідеалі поваги до кожної людини та її прав на участь у справах громади, які стосуються загального добра. Основою її є твердження про те, що школа не може існувати окремо від потреб громади, і саме вона може стати ініціатором розвитку місцевої громади. Модель громадсько-активної школи дозволяє загальноосвітній школі стати громадсько-активною без шкоди для її головних функцій, ставить перед собою мету не просто надавати освітні послуги учням, але й розвивати громаду, залучати батьків і мешканців до розв'язання соціальних, педагогічних та інших проблем, які існують як у школі, так і в громаді.

Із зазначеного робимо висновок:

по-перше, філософія громадсько-активної школи і філософія Школи громадської довіри (другий вектор власного розвитку і розвитку громади) схожі;

по-друге, кожен із них робить свій внесок у згуртованість місцевої спільноти, допомагаючи навчатися мирного співжиття (особливо цей механізм важливий для новостворених ОТГ).

по-третє, це так само сприяє передумовам створення не лише комфортного навчального середовища у школі, а більш якісній соціалізації школярів та учнівської молоді;

по-четверте, Школа стає головним ресурсним центром для всієї громади і пропонує різні послуги, які залежать від потреб мешканців, зокрема надає підтримку сім'ям, соціальним групам, організовує навчання членів громадських об'єднань тощо.

Отже, школа реально ще й виконуватиме роль волонтера: виховуватиме громадянськість, посилюватиме самоповагу і впевненість, докладатиме зусилля для розвитку всієї громади. Суб'єкти ГАШ і Школи громадської довіри (колективи учнів, учителів, батьків) допомагають громадським об'єднанням реалізувати потрібні громаді дії: школа навчає їх методики організації заходів, проведення опитувань, аналізу результатів моніторингових досліджень та ін. Для Школи громадської довіри і ГАШ спільним ще є те, що такі школи підтримують батьки, які швидше розуміють потреби розвитку своїх дітей, створюють оптимальні умови для їхнього навчання вдома. Іншими словами, така співпраця між педагогами і батьками сприяє проведенню активного дія(полі)логу, і такі школи можемо назвати відкритими до змін, бо в усіх аспектах життєдіяльності вони керується демократичними принципами: працівники школи дослухаються до дітей, батьків, партнерів, громади і готові коригувати власну практику роботи, тобто формується шкільна культура, міцніють партнерські зв'язки з різними установами і представниками громади. Ці відносини дають змогу представникам різних служб, які опікуються питаннями дітей, родин і громадськості, гармонійно взаємодіяти, координувати послуги і підтримувати одне одного у вирішенні нагальних проблем, адже довірчо-партнерські взаємини передбачають взаєморозуміння сфер відповідальності, залучення й спільне використання ресурсів, проведення активного, відкритого обміну інформацією.

Вважаємо, що і Громадсько-активну школу, і Школу громадської довіри мають очолювати керівники-лідери, здатні створити умови для професійного зростання кожного працівника, сприяти власному і їхньому розвитку, спільно з партнерами виробляти стратегії та програми розвитку школи і всієї громади, адже основа лідерства – це взаємна довіра між лідерами, їхніми командами, це розвиток нової корпоративної культури, рух до значних змін.

Якщо розглядати партнерство на рівні закладу освіти, то і всередині закладу можна визначити різні його рівні: перший рівень – внутрішньокласний, у якому партнерами є учні, учителі, батьки, члени батьківського комітету чи батьківської ради класу; другий – внутрішньошкільний, у якому партнерами є адміністрація, органи шкільного самоврядування (учнівського, батьківського, педагогічного), профспілка; третій – зовнішньошкільний, у якому є партнерами школа і громадські організації (міського/сільського, обласного чи всеукраїнського рівнів), органи самоорганізації (вуличні комітети, ради) тощо. Отже, соціально-педагогічне партнерство залежить від суб'єктів, які об'єднані однією метою, воно завжди має структуру, що охоплює зміст і характер взаємодії партнерів.

Така взаємодія вказує на те, як партнери співпрацюють, узгоджують плани і реалізують їх. Ефективність співпраці партнерів установлюється за критеріями, зокрема: 1) активність партнерів у визначенні цілей (на близьку і далеку перспективу) і планування спільних заходів щодо їх досягнення; 2) їх відповідальність за спільний результат; 3) характер відносин: відповідальність, довіра, взаємоповага, відкритість, щирість, чесність.

Зазначимо, що вибудовування соціально-педагогічного партнерства – справа не з легких, ініціатору та його організатору потрібні неабиякі знання й уміння для його формування. Упровадження механізму на практиці сприяло реалізації процесу взаємодії поетапно: від нижчого до вищого рівня.

Перший етап – це етап взаємної адаптації, під час якого відбувається знайомство партнерів, пошук спільних інтересів, вивчення потреб суб'єктів. Другий етап характеризується змістом взаємодії партнерів під час визначення мети і завдань, можливостей кожного суб'єкта у співпраці. При цьому варто враховувати потреби й інтереси кожного, виробляти спільні правила взаємодії. Якщо розглядати ці етапи соціально-педагогічного партнерства на рівні класу і внутрішньошкільному рівні, то сутність їх полягатиме у спілкуванні, взаємодії та співпраці між учителем, учнями й батьками. Учитель при цьому має бути наставником, родина ж залучається до побудови освітньої траєкторії дитини. Учні, батьки і вчителі, які об'єднані однаковими цілями і прагненнями, стають добровільними і зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Якщо ж аналізувати партнерство відділу освіти, закладу ЗСО з соціальними партнерами, то етапи адаптації, взаємодії ґрунтуватимуться, насамперед, на взаєморозумінні й прийнятті інтересів іншої сторони, за необхідності – їх корекції. У таких випадках співпраця будується у формі договірних відносин, тобто соціально-педагогічне партнерство залежить ще й від форми.

Як показала практика, етап довірчих відносин у різних суб'єктів партнерства проходить неоднаково, на них може впливати багато чинників: рівень культури партнерів, комунікаційні вміння, умови співпраці. Важливо, що в партнерів, які досягають довірчих взаємин, знижується рівень взаємоконтролю, натомість підвищується взаємна відповідальність за результати діяльності. На цьому етапі відбувається спільне обговорення інноваційних практик, взаємодопомога і взаємопідтримка сторін, забезпечується позитивний психологічний настрій у співпраці, узгоджуються позиції, здійснюється вибір пріоритетів. Припускаємо, що у процесі співдіяльності можуть виникати конфлікти, але, зазвичай, вони мають конструктивний характер, виробничу спрямованість.

Соціально-педагогічне партнерство, яке переходить до наступного етапу свого розвитку, – етапу творчої взаємодії при державно-громадському управлінні розвитком ЗСО – набуває особливого характеру, зокрема ефективності взаємовідносин, співдружності, розвитку суб'єктів. На основі трансформації відносин між партнерами установлюємо такі рівні розвитку соціально-педагогічного партнерства.

Початковий рівень характеризується знайомством між партнерами, які можуть бути частково готовими до співпраці, проте мають бажання зробити внесок у розвиток партнерства; налагоджують найпростіші контакти з метою обміну інформацією; організовується співпраця у виробленні спільних рішень і забезпеченні контролю за їх виконанням.

Середній рівень партнерства визначається тим, що партнери володіють умінням відкрито обмінюватися інформацією; будують відносини, у яких велику роль відіграє ефект конгруенції (підтвердження взаємних очікувань), готові до співпраці щодо прийняття управлінських рішень; здійснюється взаємоконтроль за прийнятими рішеннями; відбувається спільна діяльність, що супроводжується взаєморозумінням, взаємопідтримкою.

Для *високого рівня* для партнерів характерний постійний обмін інформацією; довірча взаємодія між партнерами, дружні відносини; відповідальне ставлення до спільно прийнятих рішень; ефективне співробітництво; творчий підхід до виконання спільних заходів із метою успішного вирішення проблем освітнього процесу.

Отже, соціально-педагогічне партнерство – це вид соціального партнерства, який формується поетапно: від початкового – до високого рівня. Результатом такого партнерства вважаємо не стільки збільшення кількості партнерів, скільки успішну кооперацію їх із метою розвитку ЗСО; творчу спільну діяльність соціальних і педагогічних структур на засадах довіри; забезпечення якості ЗСО; розроблення та спільну реалізацію нових проектів відповідно до програм, що відповідають розвитку ЗСО в соціокультурній системі «дитина – школа – громада» за державно-громадського управління та місцевого самоврядування, а також вимог Концепції «Нова українська школа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
2. Лісова Н. І. Соціальне партнерство як основа державно-громадського управління ЗСО/ *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Безлюдний О. І. (гол. ред.) та інші]. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. Випуск 54. С. 183–191.
3. Лісова Н. І. Школа й громада : управління й довірча взаємодія URL: *The Theory and Methods of Educational Management*. 2016. № 1 (17).
4. Лісова Н. І. На засадах нової української школи : довірча взаємодія, цінності, демократична форма управління. *Slovak international scientific journal*. 2018. № 15 (Vol.2). С. 13–16.

ДІАГНОСТИКА ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

*Гаряча Світлана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук,
завідувачка кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту комунального навчального закладу
«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*

У період модернізації освіти основним завданням, обумовленим потребами суспільства, є створення таких умов, за яких би кожен суб'єкт освітнього процесу, а саме:

- **учень** розвивався як інтелектуально-творча особистість, якій притаманний союз розуму і серця;

- **учитель** мав змогу стати агентом змін, підвищуючи свою професійну майстерність як коуч, фасилітатор, тьютор, модератор в індивідуальній освітній траєкторії дитини, побудованій на основі загальнолюдських цінностей;

- **батьки (опікуни)** мали можливість реалізувати себе у щасливій сім'ї, отримуючи спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей, бути залученими до побудови освітньої траєкторії власних дітей.

У нормативних документах галузі освіти зазначено, що велика відповідальність за освіту підростаючого покоління лежить не лише на плечах школи, а й сім'ї, зокрема, у Законі України «Про повну загальну освіту» суб'єктами освітнього процесу визначені:

- учні;
- педагогічні працівники;
- інші працівники закладу освіти;
- батьки учнів...

У **статті 25** цього Закону - **Права, обов'язки та відповідальність батьків учнів** - зазначено, що:

- Батьки учнів мають права та обов'язки у сфері загальної середньої освіти, передбачені цим Законом, Законом України «Про освіту» та іншими законами України.

- Батьки учнів мають право бути присутніми на навчальних заняттях своїх дітей за попереднім погодженням з керівником закладу освіти.

- На батьків учнів, а також керівників закладів освіти, які виконують обов'язки опікунів дитини у випадках, визначених законом, покладається відповідальність за здобуття ними повної загальної середньої освіти.

Отже, одним з ключових моментів моделі Нової української школи, як зазначено в Концепції, є педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, адже Нова українська школа може бути успішною за умови тісної співпраці з батьками, громадами і підтримці з їхнього боку.

Основним викликом реформування освіти в Україні є якість повної загальної освіти, яка визначається як відповідність результатів навчання, здобутих учнем на відповідних рівнях повної загальної середньої освіти, державним стандартам.

Невід'ємною частиною якості освіти окреслено якість освітньої діяльності, яка залежить від якості освітнього середовища, включає якісні і кількісні характеристики освітнього процесу, якість професійної компетентності викладачів, якість організаційно-управлінської компетентності. Складовими системи забезпечення якості повної загальної середньої освіти є:

- система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти);
- система зовнішнього забезпечення якості освіти;
- система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Стратегічним рішенням школи є впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти, спрямованої на інноваційний розвиток закладу освіти.

У період модернізації освіти новою для України процедурою оцінювання якості освітньої діяльності шкіл визначено інституційний аудит, який покликаний допомогти сформувати культуру якості освіти, що базується на інноваційності, прозорості та партнерстві учасників освітнього процесу. Під час інституційного аудиту заклад загальної середньої освіти оцінюється за напрямками:

- освітнє середовище;
- система оцінювання здобувачів освіти;
- педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти;
- управлінські процеси закладу освіти.

Кожен напрям містить відповідні компоненти (вимоги), які діагностують якість освітньої діяльності та й системи в цілому за певними критеріями. Для цього використовують різні методи, інструменти та джерела отримання інформації:

- опитування;
- вивчення документації;
- моніторинг;
- аналіз даних та показників, які впливають на освітню діяльність.

Розбудовуючи внутрішню систему забезпечення якості освіти для закладу важливо періодично проводити діагностику напрямів освітньої діяльності.

Пропонуємо ряд запитань за напрямками для діагностики педагогіки партнерства у закладі освіти.

І напрям

Освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їх потреб і можливостей.

1. Чи комфортно перебувати у закладі освіти учасникам освітнього процесу?
2. Чи є відведені місця для батьків, які чекають:
 - вирішення питань з адміністрацією школи;
 - консультації з учителем;
 - на закінчення занять у першокласників?
3. Чи враховується думка усіх учасників освітнього процесу при облаштуванні освітнього середовища?
4. Чи вважаєте шкільне середовище безпечним для учасників освітнього процесу у плані:
 - охорони праці;
 - безпеки життєдіяльності;
 - пожежної безпеки?
5. Яким чином інформуються учасники освітнього процесу про проблеми, які виникли і їх потрібно негайно вирішувати?...
6. Яка думка учнів, педагогів, батьків щодо якості харчування, асортименту буфету, умов їдальні? Чи обговорюється це питання з усіма учасниками освітнього процесу? Чи дослухаються до думок, побажань та пропозицій для удосконалення даного напрямку?
7. Чи створені умови у закладі для безпечного використання мережі Інтернет, а саме, щодо:
 - захищеності змісту (доступ до інформації, яка не призначена для усіх: відповідність віку, оцінювання як рівня навчання учня так і окремих моментів професійності педагога);
 - моніторингу шкільних ресурсів;
 - збереження персональних даних;
 - поширення інформації, яка принижує гідність учасників освітнього процесу?
8. Чи напрацьовані у закладі підходи для адаптації учнів (1-х, 5-х, 10-х класів, новоприбулих) та їх батьків, молодих чи новоприбулих педагогів? Чи вивчається їх думка з даного питання?
9. Чи сформована у закладі антибулінгова політика? Чи оприлюднений план запобігання булінгу і чи виконуються заходи?
10. Чи здійснюється взаємоінформування учасників освітнього процесу щодо пропусків уроків учнями, профілактики насильства в освітньому середовищі? (Звертаємо увагу, що насильство може бути не лише у дитячому колективі, а й серед взаємодії «дорослий-дитина», «дорослий-дорослий»).
11. Чи створені умови для здійснення освітнього процесу для дітей з особливими потребами? Як часто відбувається комунікація педагогів та батьків дітей з ООП та чи відповідає вона очікуванням як батьків так і педагогів?
12. Чи забезпечується спільна робота школи та сім'ї у напрямі здоров'язбереження та здорового способу життя?
13. Чи сприяє заклад освіти соціально-культурній комунікації учасників освітнього процесу? Чи здійснюється педагогізація батьків?

II напрям

Система оцінювання учнів, яка передбачає наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їх навчальних досягнень; спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінки.

1. Чи надано інформацію учням та батькам про систему оцінювання навчальних досягнень учнів?

2. Чи роз'яснено батькам та учням про особливості формувального оцінювання?

3. Чи ставить учитель перед учнями виклики у вигляді пошуку причинно-наслідкових зв'язків, розгляду нестандартних задач, реалізації проєктів?

4. Чи заохочує вчитель учнів до обґрунтування думок і способів міркування?

5. Чи працює учитель з учнями на основі педагогіки партнерства, яка будується на основі довіри?

6. Яким чином можуть батьки прослідковувати прогрес у навчальних досягненнях своєї дитини?

7. Чи оприлюднена інформація про процедури оцінювання предметів, спецкурсів, курсів за вибором, факультативів?

8. Чи надається методична допомога педагогічними працівниками з питань вивчення компетентнісного підходу у процесі оцінювання рівня навчальних досягнень учнів?

9. Чи застосовують учителі самооцінювання та взаємооцінювання учнів?

10. Чи вважають учні оцінювання рівня навчальних досягнень у закладі освіти справедливим?

III напрям.

Якість педагогічної діяльності педагогічних працівників закладу освіти, одним із пріоритетів якої є впровадження партнерської (діалогічної) стратегії взаємодії зі здобувачами освіти, їх батьками чи іншими законними представниками, працівниками закладу освіти.

1. Чи вміють слухати і чути один одного «учитель-учень», «учитель-колега», «учитель-батьки», «учитель-адміністрація»?

2. Чи дотримуються домовленостей усі учасники освітнього процесу?

3. Чи спостерігається спрямованість навчального заняття на формування суспільних цінностей?

4. Чи наявна співпраця між учителем, психологом, батьками у процесі розроблення індивідуальної освітньої траєкторії дитини?

5. Чи можуть батьки відвідувати уроки у класі, у якому навчається їхня дитина?

6. Чи відбувається обмін досвідом роботи між учителями у закладі освіти?

7. Чи наявна співпраця учителя та батьків у питаннях виховання дітей?

8. Чи використовують учителі ІКТ у створенні ефективної педагогічної взаємодії у системі «учень– учитель –батьки»?

9. Чи розвиває педагог в учнів громадянську активність, відповідальність, загальнолюдські цінності (соціальну емпатію, толерантність, інклюзивну культуру тощо)?

10. Чи формує учитель на уроках навички співпраці та командної взаємодії?

11. Чи комунікують педагогічні працівники з батьками, наскільки системно це відбувається?

12. Який зворотній зв'язок найчастіше отримують батьки від педагогів?

13. Чи використовуються для комунікування інтерактивні інтернет-платформи чи інші онлайн-ресурси?

14. У яких формах відбувається співпраця між педагогічними працівниками у закладі освіти?

15. Які основні результати командної роботи можна відзначити?

16. Чи проінформовані учні, учителі, батьки про необхідність дотримання норми академічної доброчесності та необхідність їх дотримання?

IV напрям

Якість управлінських процесів, які потребують від адміністрації закладу вміння співпрацювати і вибудовувати партнерську взаємодію.

1. Чи ознайомлені учні, педагоги та батьки зі стратегією розвитку закладу освіти?

2. Чи передбачено у річному плані виконання заходів, спрямованих на покращення взаємодії у системі «учень-педагог-батьки»?

3. Чи залучалися до розроблення річного плану усі учасники освітнього процесу?

4. Наскільки учасники освітнього процесу залучені до вивчення внутрішньої системи оцінювання?

5. Чи вчасно оприлюднюється аналітичний документ, який містить висновки діагностики та заплановані дії для покращення внутрішньої системи забезпечення якості освіти?

6. Чи проводиться у закладі вивчення потреб учасників освітнього процесу?

7. На скільки учасники освітнього процесу задоволені загальним психологічним кліматом у закладі освіти?

8. Чи існують домовленості внесків кожного учасника освітнього процесу у позитивну взаємодію у закладі освіти?

9. Чи розглядаються вчасно керівництвом закладу звернення учасників освітнього процесу?

10. Чи вживаються за результатами розгляду звернень учасників освітнього процесу відповідні заходи реагування?

11. Чи відбувається мирне врегулювання конфліктних ситуацій серед учасників освітнього процесу?

12. Чи присутнє відчуття єдиної команди усіх учасників освітнього процесу у закладі освіти?

13. Чи підтримує керівництво закладу прагнення учителів до постійного професійного удосконалення?

14. Чи розроблені та оприлюднені у закладі Правила поведінки, які стосуються усіх учасників освітнього процесу?

15. Чи була врахована під час розроблення цих правил думка учнів, педагогів та батьків?

16. Чи мають учасники освітнього процесу можливість впливати на ухвалення управлінських рішень?

17. Які осередки громадського самоврядування діють у закладі освіти?

18. Чи діє учнівське самоврядування у закладі освіти?

19. Як налагоджена комунікація між керівництвом закладу та громадським і учнівським самоврядуванням?

20. Чи всі пропозиції учасників освітнього процесу отримують оцінку та зворотній зв'язок від керівництва закладу?

21. Чи прийнято у закладі обговорювати з педагогами їхню траєкторію професійного розвитку?

22. Чи створюється керівництвом закладу позитивний емоційний простір, який сприяє розвитку особистості?

23. Чи цікавиться адміністрація закладу захопленням учнів, педагогів та батьків?

24. Чи відчують учасники освітнього процесу свою значимість?

25. Чи є підтримка для учасників освітнього процесу з боку адміністрації закладу?

26. Чи помічає керівництво закладу прогрес у досягненнях як учителів так і учнів?

По закінченню діагностики будь якого із представлених напрямів, варто підготувати аналітичний документ (звіт, аналітична записка, тощо) для підведення підсумків. Орієнтовна структура аналітичного документу:

1. Мета дослідження.

2. Методологічні основи проведення.

3. Результати аналізу за підсумками проведення діагностики.

4. Висновки та рекомендації.

Пам'ятаємо, що будь яка діагностика внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі не передбачає пошуку недоліків, збирання «жучків», а має на меті знаходження шляхів для удосконалення освітнього процесу у школі, у даному випадку - побудови партнерської взаємодії у системі «учень-школа-батьки», розвиток позитивного світосприйняття й позитивного мислення.

Потрібно зауважити, що не можливо зробити швидко і одночасно діагностику усіх напрямів. Така діагностика може відбуватися від трьох місяців до одного року. Далі це може нагадувати іграшку матрійку: щороку можна вивчати більш глибоко кожен із запропонованих напрямів для удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти в освітньому закладі.

Результати діагностики розглядаються

- на раді при директору
- на засіданні педагогічної ради,
- на засіданнях методичних об'єднань, на батьківських зборах.

Результати даної діагностики можна використовувати:

- для самооцінювання освітньої діяльності закладу освіти;
- у процесі розробки річного плану роботи школи;
- у процесі коригування вже розробленої раніше стратегії розвитку

закладу;

- для більш ефективної взаємодії у системі «учень-школа-сім'я»;
- у процесі планування науково-методичної роботи закладу освіти;
- для визначення напрямку підвищення кваліфікації педагогічних

працівників.

Якісна освіта є основою соціального, політичного, духовного та культурного розвитку суспільства. Високу якість освіти не можливо забезпечити без тісної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, побудованої на атмосфері довіри, взаємовідповідальності, доброзичливості один до одного, взаємної підтримки.

Впроваджуючи педагогіку партнерства у закладах освіти, матимемо можливість реалізувати місію Нової української школи - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини, та сформувати у підростаючого покоління життєві компетентності для успішного входження у сучасне суспільство задля досягнення миру, соціальної злагоди, процвітання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ. Державна служба якості освіти. 2020. 240 с.

ІДЕЇ О.А. ЗАХАРЕНКА ЩОДО ПАРТНЕРСТВА У СИСТЕМІ «УЧЕНЬ-ШКОЛА-ГРОМАДА» ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК

*Крутенко Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту комунального навчального
закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*

Модернізація освіти в Україні відбувається на підставі тих завдань, які висвітлені в основних нормативно-правових документах. Зокрема, у 2016 році були розроблені концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» (рішення Колегії МОН 27.10.2016), 5 вересня 2017 року прийнятий Закон України «Про освіту», 18 березня 2020 року набув чинності Закон України «Про повну загальну середню освіту».

Наша країна буде конкурентоспроможною тільки за умови, якщо зможе модернізувати освіту. Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій спричинили певні зміни, що відчуває на собі суспільство. З огляду на це виникають нові вимоги до освіти, оскільки вона відіграє визначальну роль у становленні та розвитку кожної людини. Разом з тим залишаються актуальними такі питання, як налагодження партнерських стосунків між усіма суб'єктами освітнього процесу, залучення батьків до діяльності навчальних закладів, усвідомлення нового змісту в стосунках батьків і дітей тощо.

Досліджуючи нормативно-правове регулювання у сфері освіти, слід відзначити, що названі вище документи чітко визначають провідну роль педагога та необхідність підтримки його інноваційної діяльності. Ідеологія змін в освіті полягає в тому, щоб українська школа змогла випускати із своїх стін випускників, які стали б конкурентоспроможними на ринку праці, уміли працювати в команді, критично мислити, толерантно спілкуватися в багатокультурному середовищі. Саме на це спрямовує педагогічну громаду Концепція Нової української школи.

Орієнтиром у визначенні мети діяльності конкретного закладу освіти та шляхів досягнення поставлених цілей може слугувати також «Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018». Зокрема, є необхідність звернути увагу на рекомендації щодо вирішення проблем освітнього середовища, адже дослідження стосувалося таких важливих проблем, як розуміння учнями понять «відчуття приналежності до закладу освіти», «задоволеність життям», «підтримка з боку вчителя», «цькування» тощо.

Як зазначено в документі, є потреба дослідити, як «визначають для себе рівень задоволеності життям учні/студенти, які навчаються в закладах освіти в сільській і міській місцевості. Так само потребують додаткових досліджень повідомлення учнів/студентів України щодо відчуття ними своєї приналежності

до закладу освіти, щодо їхнього ставлення до своїх закладів освіти, щодо сенсу життя. У чому 15-річний підліток убачає сенс свого життя? Без отримання вірогідних відповідей на ці питання неможливо змінювати ситуацію й впливати в подальшому на результат навчання учнів / студентів». Беззаперечно, усі перелічені питання є основоположними під час вибудови траєкторії розвитку освітнього закладу.

Шляхи реалізації мети, що окреслена в Законі України «Про освіту» та інших документах, ми бачимо у педагогічній спадщині Олександра Захаренка, яка сьогодні розкривається все новими й унікальними гранями. Головна особливість його ідей полягає в тому, що вони виглядають надзвичайно сучасними навіть через декілька десятиліть після того, як були вперше озвучені й втілені талановитим вчителем та його колегами в Сахнівській школі, яка цілком заслужено отримала назву авторської школи Олександра Антоновича Захаренка.

У цій статті маємо на меті охарактеризувати декілька ідей Олександра Захаренка з великого різноманіття його педагогічної спадщини. Зокрема, зосередимо увагу на таких:

- ✓ шляхи налагодження партнерських стосунків у системі «учень-школа-громада»;

- ✓ організація батьківського всеобучу як засіб залучення батьківської громади до діяльності освітнього закладу.

У статті 30 Закону України «Про освіту» зазначено: «Заклади освіти формують відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність та оприлюднюють таку інформацію». Як бачимо, у цьому документі належна увага приділяється інформаційній відкритості закладу освіти. Це означає, що школа повинна налагоджувати партнерські стосунки з батьківською громадою.

У спадщині Олександра Захаренка знаходимо конкретні рекомендації щодо питання налагодження взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, школярами та батьківською громадою. Соціалізації і педагогізації середовища с. Сахнівки у великій мірі допомагало використання засобів масової комунікації – шкільної газети «Дівочі гори» і телерадіостудії. Відомо, що ЗМК відіграють неабияку роль у розвитку школярів: розширюють кругозір, дають знання, вчать аналізувати і розмірковувати. Юні кореспонденти і художники з великим задоволенням робили перші проби пера, писали репортажі із шкільного життя, складали грандіозні плани на майбутнє, використовували всі можливості для самореалізації через різноманітні види творчої діяльності.

Вочевидь, суттєвий вплив здійснювався через ЗМК і на доросле населення. Шкільна телерадіостудія, висвітлюючи цікаві справи школи і села, була носієм громадської думки щодо проблем виховання. Батьківська громада із зацікавленням чекала телепередачі шкільної студії, оскільки вони завжди були актуальними і корисними: поради педагогів і психологів, фрагменти уроків і виховних заходів. Завдяки цьому сахнівчани постійно були в курсі тих

справ, що робила школа, і активно допомагали, розуміючи, що діяльність шкільного колективу спрямована перш за все на розвиток їхніх дітей.

Ми впевнені, що на сучасному етапі набагато більше можливостей щодо створення та використання шкільних засобів масової комунікації, ніж це було за часів Олександра Захаренка. Сьогодні батьки і діти активно користуються гаджетами, спілкуються в соціальних мережах. При бажанні вони можуть під керівництвом педагогів створювати такий контент, який забезпечить відкритість закладу освіти і забезпечить можливості активної співпраці та партнерської взаємодії між усіма, хто є причетний до освітнього процесу.

Беззаперечним є той факт, що участь батьківської громади в діяльності закладу освіти конче необхідна. На цьому зосереджена увага в Національному звіті за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018: була вивчена «багатогранна проблема стосунків батьків і дітей, а саме емоційна підтримка батьками своїх дітей у процесі їхнього навчання. У результаті констатовано, що позитивне емоційне тло в родині сприяє досягненню учнями / студентами вищих результатів у навчанні. У свою чергу результати попередніх циклів PISA засвідчують, що підвищенню учнівської / студентської успішності в навчанні сприяють й інші види батьківської підтримки (періодична допомога з домашніми завданнями, обговорення успіхів і невдач, періодична участь у шкільному житті тощо). З огляду на це основною рекомендацією за підсумками PISA-2018 стосовно цього питання є посилення поінформованості батьків щодо необхідності підтримки ними своїх дітей у навчанні, сприяння будь-яким заходам, що спрямовані на мотивацію батьків із повагою ставитися до своїх дітей і підтримувати їх у навчанні. Показник участі батьків у справах закладу освіти (SC064) створений на основі відповідей на запитань щодо участі батьків у житті учнів / студентів. У керівників закладів освіти запитували, яка частина (у відсотках) батьків брала участь у таких справах / заходах:

- обговорювали успіхи своїх дітей з учителем / викладачем із власної ініціативи;
- обговорювали успіхи своїх дітей з ініціативи когось з учителів / викладачів, які навчають цих дітей;
- брали участь у роботі органу управління навчального закладу (наприклад, батьківського комітету, ради навчального закладу);
- на волонтерських засадах брали участь у роботах, що потребували фізичної сили, чи в інших заходах навчального закладу (наприклад, ремонт будівлі навчального закладу, столярні роботи, допомога в саду чи на подвір'ї навчального закладу, допомога в підготовці вистави, участь у спортивних заходах, поїздках) [4, 233].

О. Захаренко вважав роботу з батьками школярів невід'ємною частиною освітнього процесу, оскільки родина є першим природним чинником соціалізації дитини, тією первинною соціальною основою, яка формує моральну та психічну складові особистості.

Аналіз діяльності Сахнівської школи свідчить про те, що завдяки налагодженій роботі з сім'ями учнів, соціокультурне середовище навчального

закладу значно поширювалось за рахунок залучення до виховної роботи батьківської громади. З цією метою представники трудових колективів запрошувались до участі у шкільних заходах, святах праці, «уроках робітничої освіти», вечорах, присвячених ветеранам праці, передовикам і новаторам виробництва; а учні школи відвідували ферми, польові стани, Корсунь-Шевченківський механічний завод. Така співпраця і співдружність сприяла реалізації декількох цілей. По-перше, відбувалось знайомство учнів з основами виробництва, економікою, організацією праці, ростом її продуктивності, досягненнями науки і техніки тощо; здійснювалась профорієнтація школярів і формування працелюбності. По-друге, школярі дізнавалися про своїх батьків як професіоналів, що допомагало зміцненню батьківського авторитету. По-третє, вирішувалась проблема забезпечення кадрами у колгоспі і селі.

Щодо вирішення конкретно цього питання, то Захаренко висловлював думку, що виховати, наприклад, хлібороба неможливо, лише розповідаючи з екрана телевізора про красу золотого пшеничного поля, – хлібороба необхідно створювати, оскільки у кожній сільській хатині має залишатися продовжувач роду, а батьківський дім має бути святим місцем, де весь рід збирається задля прилучення до духовної мудрості, традицій роду, села і Батьківщини.

Тобто, організована таким чином робота із залученням усіх суб'єктів соціокультурного середовища викликала своєрідну зворотну реакцію і фактично забезпечила виживання населення і збереження села Сахнівка на карті України. Формування й розвиток в особистості почуття патріотизму та бережливого ставлення до багатств своєї землі носило не декларативний характер, а ціннісно-діяльнісний. Стосувалося це не тільки учнів школи, а й їхніх батьків, які були активними учасниками всіх проєктів, що здійснювала Сахнівська школа. Така робота пліч-о-пліч допомагала створенню абсолютно інших стосунків в категорії «батьки і діти»: спільна мрія-мета, спільна робота і спільна радість після досягнення цієї мети – все це згуртовувало вчителів, учнів та батьків в один-єдиний міцний колектив, значення якого розглядалося вище [5].

Педагогічні поради, що були адресовані батькам, сприяли покращенню стосунків між членами родин і допомагали формуванню у дітей загальнолюдських гуманістичних цінностей, а саме: повага до предків, відповідальність перед родиною і Батьківщиною, вміння переборювати труднощі, чесність у дрібницях та у великих справах, віра у краще майбутнє та ін.

Крім того, за спостереженнями О. Захаренка, залучення батьків до спільної із школярами діяльності сприяло налагодженню емоційних стосунків у родині. У статті «Школа – центр виховання на селі» він звертав увагу на те, що в отроцтві інтереси підлітків розширюються, з'являється почуття дорослості, самостійності, що є причиною непомітного ослаблення зв'язків із родиною. Для вирішення цієї проблеми О. Захаренко пропонував організовувати спілкування вихованців із близькими, особливо з матерями, проводити бесіди класних керівників з учнями про виконання трудових обов'язків дома, класні збори на

тему «Що я вмію робити?», конкурси «Мамині помічниці», «Батькові помічники», Тиждень матері, бабусі, вчительки, дівчини, який починається уроком моральної культури в кожному класі, а також організувати рейд-перевірки трудової участі дітей у сімейних справах.

Підсумовуючи усе викладене, можна сказати: для сучасних педагогів авторська школа О. Захаренка є прикладом і зразком для наслідування. Сьогодні ведеться багато розмов про шляхи впровадження ідей творчої спадщини академіка Олександра Антоновича. Можемо стверджувати, що шляхи ці, безсумнівно, проходять через небайдужі серця наших освітян, а компасом їм служить бажання забезпечити щасливе майбутнє сьогоднішніх школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Концепція «Нової української школи» (рішення Колегії МОН 27.10.2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf
4. Захаренко О. А., Захаренко С.О. 210 шкільних лінійок. Загальношкільні лінійки, проведені в сільській школі протягом 1998-2000 року : метод. посіб. Сахнівка, 2002. 295 с.
5. Захаренко О. А. Щаслива доля поколінь. *Рад. школа*. 1977. № 11. С. 56-62.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПООП ЧОР»
Зам. № 1556 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1